

Сенату Универзитета уметности у Београду
Косанчићев венац 29, Београд

Наставно-уметничко-научном већу
Факултета музичке уметности
Краља Милана 50, Београд

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Развој музичког слуха кроз дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора у оквиру програма наставе солфеђа

кандидаткиње мр Јелене Беочанин

На основу предлога Катедре за солфеђо и музичку педагогију бр. 01-522/16 од 1. марта 2016. године, Веће Факултета на седници одржаној 2. марта 2016. године донело је одлуку о именовању Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације мр Јелене Беочанин, под називом „Развој музичког слуха кроз дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора у оквиру програма наставе солфеђа“, у саставу:

др МИЛЕНА ПЕТРОВИЋ, ванредни професор на Факултету музичке уметности, ментор,

др ТИЈАНА МИРОВИЋ, доцент на Факултету музичке уметности, коментор,

др ГОРДАНА КАРАН, редовни професор на Факултету музичке уметности, члан Комисије

др ЗОРАН БОЖАНИЋ, доцент на Факултету музичке уметности, члан Комисије

др СЛОБОДАН КОДЕЛА, ванредни професор на Факултету уметности у Нишу, члан Комисије

Чланови именоване Комисије су прочитали докторску дисертацију и сагласни су да се одржи њена јавна одбрана. У складу са тим, написан је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације, који садржи: уводно образложење (укључујући хронологију пријаве и израде дисертације), биографију и библиографију кандидата, детаљну анализу дисертације, оцену остварених резултата (образложење доприноса науци), критички осврт (са питањима за дискусију), као и закључак Комисије.

Хронологија пријаве и израде дисертације

Мр Јелена Беочанин пријавила је тему докторске дисертације бр. 01-660/08 од 30. априла 2008. године под називом „Развој слуха кроз дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора“. На основу предлога Катедре за солфеђо и музичку педагогију, Веће Факултета утврдило је предлог одлуке бр. 01-783/08 од 30. маја 2008. године о именовању Комисије за оцену испуњености услова за стицање доктората и научне заснованости теме докторске дисертације у саставу: др Ивана Дробни, редовни професор, др Ивана Хрпка, доцент, др Бранка Радовић, редовни професор ФИЛУМ-а у Крагујевцу. Сенат Универзитета уметности на седници од 26. јуна 2008. године донео је одлуку бр. 7/247 (бр. 01-783/08 од 30. маја 2008. године) о именовању Комисије за оцену испуњености услова за стицање доктората и научне заснованости теме докторске дисертације у истом саставу. Веће Факултета, на седници од 15. октобра 2008. године донело је одлуку бр. 01-1799/08 од 22. октобра 2008. године о усвајању Извештаја Комисије за оцену испуњености услова за стицање доктората и научне заснованости теме докторске дисертације бр. 01-1374/08 од 24. септембра 2008. године. Сенат Универзитета уметности у Београду на седници од 27. новембра 2008. године донео је одлуку бр. 7/426 од 27. новембра 2008. године (бр. 01-2316/08 од 4. децембра 2008. године) и дао сагласност на Извештај Комисије за оцену испуњености услова за стицање доктората и научне заснованости теме докторске дисертације. Веће Факултета је на седници од 18. фебруара 2009. године донело је одлуку бр. 01-269/09 од 19. фебруара 2009. године о одобравању рада на изради докторске дисертације под измењеним називом: „Развој музичког слуха кроз дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора у оквиру програма наставе солфеђа“. За ментора је именована др Ивана Хрпка, доцент.

На основу молбе мр Јелене Беочанин бр. 01-890/15 од 8. маја 2015. године Веће Факултета на седници од 25. марта 2015. године донело је одлуку бр. 01-1019/15 од 29. маја 2015. године о одобравању даљег рада на докторској дисертацији. На основу молбе мр Јелене Беочанин бр. 02-654/15 од 23. марта 2015. године и сагласности Катедре за солфеђо и музичку педагогију Веће Факултета на седници од 25. марта 2015. године утврдило је предлог одлуке бр. 01-776/15 од 14. априла 2015. године о именовању др Милене Петровић, ванредног професора за ментора на изради докторске дисертације, уместо др Ивана Хрпке, доцента. Сенат Универзитета уметности на седници од 30. априла 2015. године донело је одлуку бр. 7/180 од 11. маја 2015. године (бр. 01-927/15 од 13. маја 2015. године) о именовању др Милене Петровић, ванредног професора за ментора на изради докторске дисертације, уместо др Ивана Хрпке, доцента. На основу молбе мр Јелене Беочанин бр. 01-890/15 од 8. маја 2015. године и сагласности катедре за солфеђо и музичку педагогију Веће Факултета на седници од 1. јуна 2015. године утврдило је предлог одлуке бр. 01-1070/15 од 3. јуна 2015. године о именовању др Тијане Мирковић, доцента, за коментора на изради докторске дисертације.

На основу предлога Катедре за солфеђо и музичку педагогију бр. 01-522/16 од 1. марта 2016. године, Веће Факултета на седници одржаној 2. марта 2016. године донело је одлуку о именовању Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације мр Јелене Беочанин, под називом „Развој музичког слуха кроз дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора у оквиру програма

наставе солфеђа“, у саставу др Милена Петровић, ванредни професор, ментор, др Тијана Мировић, доцент, коментор, др Гордана Каран, редовни професор, др Зоран Божанић, доцент, и др Слободан Кодела, ванредни професор на Факултету уметности у Нишу.

Биографија кандидата

Мр Јелена Беочанин рођена је 13. априла 1976. у Смедереву. Средњу музичку школу "Коста Манојловић" у Смедереву завршила је са одличним успехом. Са својим инструментом (хармоника) често је наступала на републичким и савезним такмичењима и фестивалима, као солиста, али и у оркестру и камерном саставу. Међу бројним наградама издваја се треће место на Интернационалном конкурс у Кастелфидарду (Италија) 1994. године, у категорији без ограничења у годинама, где је била најмлађи кандидат. Студије Опште музичке педагогије на Факултету музичке уметности у Београду уписала је 1995. године. Дипломирала је са највишом оценом 2000. године, из предмета Хармонија са хармонском анализом, са темом «*Мелодије и ритмови са Балкана* Милоја Милојевића и *Седам балканских игара* Марка Тајчевића» (ментор ред. проф. Мирјана Живковић). Просечна оцена током студија је 9,46.

Последиломске студије из Методике наставе солфеђа уписала је на Факултету музичке уметности у Београду децембра 2002. године. Магистарску тезу, под насловом «Између грешке и инерције слуха приликом опажања и препознавања звука» одбранила је са највишом оценом 2005. године на Факултету музичке уметности у Београду (ментор ред. проф. мр Весна Кршић-Секулић). Године 2008, на Факултету музичке уметности у Београду, пријавила је докторску дисертацију под насловом „Развој музичког слуха кроз дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора у оквиру програма наставе солфеђа“, чија је израда одобрена фебруара 2009. године.

За време апсолвентског стажа, Јелена Беочанин је радила на заменама одсутних наставника у Музичкој школи "Владимир Ђорђевић" у Београду (1999), где је по први пут предавала солфеђо, а потом је у две београдске основне школе ("Радоје Домановић" и "Филип Вишњић"), изводила наставу музичке културе. Од новембра 2000. до фебруара 2002, била је ангажована у својству професора солфеђа и других предмета (хор, дечји оркестар) у Музичкој школи "Мокрањац" у Београду. У оквиру истуреног одељења Музичке школе "Мокрањац" предавала је солфеђо и слабовидој деци. Од 2002. године, запослена је на Одсеку за музичку уметност Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу у звању асистента-приправника (на предметима Солфеђо и Методика наставе солфеђа). Упоредо са радом на Факултету, школске 2003/04, предавала је солфеђо ученицима узраста основне музичке школе у приватној Школи за таленте «М. Манојловић» у Београду. Године 2005, изабрана је у звање асистента, а 2007. године у звање доцента за стручно–уметничку област Солфеђо и Методика наставе солфеђа. Од 2011. до 2014, предавала је, поред Солфеђа и Методике наставе солфеђа, и предмет Дидактичке музичке игре 1 и 2, уз организовање одговарајуће стручне праксе у предшколским и школским установама. Од 2011, запослена је у звању наставника стручног предмета за стручно–уметничку област Солфеђо и Методика наставе солфеђа.

Била је ментор тринаест успешно одбрањених дипломских радова из Методике наставе солфеђа на ФИЛУМ у Крагујевцу. У периоду од 2007. до 2011, учествовала је у

комисијама за одбрану дипломских радова, редовно у улози референта, и то из предмета Методика наставе солфеђа (десет пута) и Методика општег музичког образовања (седам пута). Креирала је велики део наставних програма за солфеђо за све студијске програме и солфеђо и методiku наставе солфеђа за основне и мастер студије Музичке педагогије, у процесу акредитације и реакредитације ФИЛУМ-а у Крагујевцу. Перманентно осавремењује теоријске и практичне аспекте наставе, користећи широку домаћу и инострану педагошку и уметничку литературу. Редовни је члан комисија на пријемним испитима из солфеђа и аутор задатака на ФИЛУМ-у. Од почетка рада на Факултету у Крагујевцу ангажује се на одржавању високих стандарда и критеријума у настави солфеђа и методике наставе солфеђа, преузетих са матичног Факултета музичке уметности у Београду. Више пута била је члан жирија на републичким такмичењима из солфеђа, а од 2005. до 2009. године члан редакције часописа за књижевност, језик, уметност и културу *Наслеђе* при ФИЛУМу у Крагујевцу. Од 2013, врши дужност шефа Катедре за музичку теорију и педагогију ФИЛУМа у Крагујевцу.

Радови мр Јелене Беочанин објављени су у земљи и иностранству (Холандија, Пољска). У центру њене стручне и научне пажње посебно се издвајају функционисање когнитивног апарата током опажања, извођења и стварања музике у оквиру наставе солфеђа, затим, утицај различитих дидактичко-методичких поступака на резултате наставе солфеђа, као и садржаји, захтеви и критеријуми у настави солфеђа на завршном ступњу високог образовања у различитим земљама. Међу радовима објављеним у последњем изборном периоду издваја се текст писан у коауторству са Идом Вујовић, публикован 2012. године у реномираном холандском часопису *Dutch Journal of Music Theory*. У питању је први рад који у светским часописима промовише српску педагогију солфеђа, посебно литературу. Јелена Беочанин је аутор и реализатор акредитованог семинара „Активно учење и поучавање солфеђа“ при ЗУОВ Београд (2010/2011). Рецензент је крагујевачких часописа *Лунар* и *Наслеђе*.

Библиографија кандидата

1. Класификација музичких диктата, *Методичка пракса*, број 4, Учитељски факултет – Врање и „Школска књига“ - Београд, 2013, Vol 13, 561-572. ISSN 0354/9801 UDK 37 [прегледни рад]
2. Мишљење у функцији тачне вокалне интерпретације. Зборник радова са VII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (26-27. XII 2012), књига III, *Музика и неизрециво & Историја уметности – методи и методологија и њихова примена*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2013, 225-233. ISSN 371.3:784.9
3. Појам инерције слуха. У: Бошковић, Драган (ур.). *Наслеђе*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2005, год. 2, бр. 3, 139-149.
4. Vujović, Ida & Jelena Beočanin-Mijanović: From Textbook, through Practicum, to Handbook for Teachers: Solfège Books in Serbia. In: BLEIJ, Barbara and BORGDORFF, Henk (eds.). *Dutch of Journal Music Theory*, Amsterdam (Holandija) 2012, vol. 17, No. 3, 168-180.

5. Домаћи задатак у настави солфеђа. У: Каран, Гордана (ур.). *Покрет у музичким и сценским уметностима*, Зборник XII Педагошког форума. Београд: Факултет музичке уметности, Катедра за солфеђо и музичку педагогију, 2010, 188-205.
6. Језичке недоумице у оквиру методичке литературе за солфеђо. У: Бошковић, Драган (ур.). *Српски језик, књижевност, уметност*, зборник радова са међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (30-31. X 2009), књ. 3, *Теоријске основе и претпоставке савремене музике*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2010, 107-118.
7. Музика 20. века у настави солфеђа. У: Радовић, Бранка (ур.). *Српски језик, књижевност, уметност*, зборник радова са научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (26 и 27. октобра 2007), књ. 3, *Музичка уметност у теорији музике и теорији медија*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, Скупштина града, 2008, 41-54.
8. *Између грешке и инерције слуха у солфеђу*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2008. ISBN 978-86-85991-09-7.
9. Subdominant harmonic function – Its characteristics and perception. In: Nowak, Anna (ed.). *Dzieło muzyczne, jego estetyka, struktura i recepcja*, (Praca Zbiorowa - Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy, nr. 21). Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego, 2005, 275-293.
10. Принцип понављања у педагогији солфеђа. У: Каран, Гордана (ур.). *Покрет у музичким и сценским уметностима*, Зборник XI Педагошког форума. Београд: Факултет музичке уметности, Сигнатуре, 2009, 51-59.
11. Свирање: компонента активног учења солфеђа и теорије музике. *Покрет у музичким и сценским уметностима*. Зборник радова X Педагошког форума. Београд: ФМУ, 2008, 105-115. ISBN 978-86-83745-86-9
12. (Не)постојање звучне представе о полустепеном покрету у односу на целостепени мелодијски покрет. У: Каран, Гордана (ур.) *Покрет у музичким и сценским уметностима*, Зборник радова VIII Педагошког форума. Београд: Факултет музичке уметности, Катедра за солфеђо, 2006, 39-46.
13. Поглед на неке актуелне проблеме наставе солфеђа код нас. У: Каран, Гордана (ур.) *Зборник радова VI Педагошког форума*. Београд: Факултет музичке уметности, 2004, 43-50.
14. Слово о субдоминанти. У: Миланковић, Вера (ур.) *Зборник радова петог педагошког форума*. Београд: Универзитет уметности, Факултет музичке уметности, 2003, 67-75.
15. Могући начини употребе дечјих песмица у циљу развијања хармонског слуха. У: Миланковић, Вера (ур.) *Зборник радова четвртог педагошког форума*. Београд: Факултет музичке уметности, 2001, 86-92.
16. Сергеј Прокофјев, Друга клавирска соната оп. 14, III став: концепција хармонског тока. У: Живковић, Мирјана, Стефановић Ана и Милош Заткалик (ур.) *Музичка теорија и анализа: семинарски радови студената I*. Београд: Факултет музичке уметности, 2002, 51-56.

Анализа докторске дисертације

Докторска дисертација мр Јелене Беочанин *Развој музичког слуха кроз дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора у оквиру програма наставе солфеђа*, обима је 313 страница (фонт Times New Roman, величина 12 pt, проред 1,5). Текст докторске дисертације садржи девет потпоглавља **Уводног поглавља** (стр. 1–45), три поглавља која сачињавају **Историјско-аналитички део рада** (стр. 46-167), три поглавља која се односе на третман дословног паралелизма у оквиру поглавља **Дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора** (стр. 168-189), три поглавља у оквиру **Методолошког дела рада** (стр. 190-263) и **Закључна разматрања** (стр. 264-273). Потом следи **Литература** (стр. 274–284), која обухвата списак од 190 јединица на српском, хрватском, бугарском, енглеском, руском, украјинском, пољском, чешком, шведском, немачком и француском језику. У оквиру поглавља **Прилози** (стр. 285-313) налази се *осам прилога* (задаци, писмени иницијални и финални тестови, студентски коментари). Дисертација обухвата 43 табеле, 16 графика, 3 фотографије, 125 одломака из уметничке и инструктивне литературе, укључујући и проширено-тоналне и атоналне композиције српских и иностраних композитора.

Мр Јелена Беочанин је докторску дисертацију организовала у оквиру четири дела – *уводни, теоријски* (историјско-аналитички), *психолошко-методички* и *методолошки* део.

Кандидаткиња **Уводно поглавље** (стр. 1–45) започиње потпоглављем под називом „Предмет, структура рада, циљеви истраживања и хипотезе“ (стр. 1-8). Предмет историјско-аналитичког дела докторске дисертације мр Јелене Беочанин јесте третман проширено-тоналне и атоналне музике у настави солфеђа на факултетском нивоу, са пажњом усмереном на певање и слушање истих музичких садржаја из инструктивне и уметничке литературе српских и иностраних педагога и композитора. Предмет истраживања у методолошком делу докторске дисертације односи се на испитивање дословног паралелизма у слушном опажању и извођењу проширено-тоналних и атоналних одломака и његовог утицаја на побољшање постигнућа приликом слушног опажања непознатих инструктивних, тонално нецентрализованих, музичких садржаја. С тим у вези, циљеви теоријског дела рада јесу приказ постојећих третмана дословног паралелизма у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских и иностраних композитора у српским и иностраним уџбеницима за солфеђо и методику наставе солфеђа, термиолошко дефинисање дословног паралелизма, али и дефинисање научно-когнитивног утемељења дословног паралелизма као поступка у учењу солфеђа. Циљеви методолошког дела рада јесу испитивање утицаја дословног паралелизма у слушном опажању и извођењу на побољшање музичког слуха, као и испитивање повећања мотивације за извођење проширено-тоналних и атоналних композиција. Да би се наведени циљеви спровели, кандидаткиња је детаљно изучила постојећу српску дидактичку и методичку литературу за солфеђо, али и инострану музичко-педагошку литературу коју је успела да набави и која је везана за тему дисертације и релевантне психолошке и медицинске изворе.

У другом потпоглављу уводног поглавља под називом „Задаци основног и средњег музичког образовања као предуслови савладавања проширено-тоналне и атоналне музике на универзитетском нивоу“ (стр. 9-14) указује се на потребу познавања задатака на предуниверзитетским нивоима музичког образовања утврђених наставним програмима. Програмски дефинисани задаци у основном и средњем музичком образовању имају директан и значајан утицај на каснију припремљеност студената за опажање и извођење захтевних музичких садржаја, као што су проширено-тонална и атонална музика. Уследило је, затим, објашњење когнитивних основа проширено-тоналне и атоналне музике, а на основу српских и иностраних извора из психолошке науке и науке о музици, у оквиру потпоглавља „Проширено-тонална и атонална музика у универзитетској настави солфеђа – когнитивне основе“ (стр.14-19). Установљено је да природа атоналне музике није у складу са психолошким предиспозицијама човека, што представља отежавајући фактор у настави приликом њеног усвајања. У потпоглављу „Проширена тоналност и атоналност – термилошки оквир“ (стр. 19-24) истакнути су називи који се, у српској и иностраној литератури за солфеђо и методiku наставе солфеђа и у музичко-теоријској литератури, примењују за именовање проширено-тоналне и атоналне музике. Затим су уследиле дефиниције истакнутих руских и српских педагога у вези са појмовима – музички слух, хармонски слух и мелодијски слух – у потпоглављу „Музички слух и његов развој“ (стр. 25-31). Док су појмови апсолутни и релативни слух разјашњени у потпоглављу „Апсолутни и релативни музички слух“ (стр. 32-36) из угла српске и иностране (америчке, руске, шведске) литературе, у потпоглављу „Паралелизми и појам дословног паралелизма у опажању и извођењу“ (стр. 36-40) кандидаткиња наводи различите врсте паралелизама који се односе на методiku наставе солфеђа и пружа дефиницију дословног паралелизма у опажању и извођењу, или извођењу и опажању. Подвучено је да у српској настави солфеђа преовладава модалноспецифични приступ, тј. приступ у коме се музички садржаји третирају кроз засебне чулне модалитете, а не кроз њихову интеграцију која би се спровела помоћу вишеструког третмана истих музичких садржаја, тј. применом методичког концепта дословног паралелизма у опажању и извођењу, са временском дистанцом између активности. У потпоглављу „Програм наставе солфеђа на трећој години студија“ (стр. 41-44) приложен је преглед званичних факултетских захтева, док се у краћем потпоглављу „Проширено-тонална и атонална музика српских композитора“ (стр. 45) кандидаткиња осврнула на потребу преузимања одломака из српског уметничког стваралаштва у својству дидактичког материјала у настави солфеђа.

Следи други, **аналитичко-историјски део** рада (стр. 46-167), подељен на неколико целина. У потпоглављу „Третман проширене тоналности и атоналности у публикацијама за универзитетску наставу солфеђа и методiku наставе солфеђа у Србији“ (стр. 49-77), Јелена Беочанин предлаже редослед српских аутора не према годинама рођења, већ према годинама издања њихових публикација које се односе на тему дисертације – Б. Поповић (*Вантонална мелодика у настави солфеђа*, 1963; *Интонација*, 1969) З. Васиљевић (*Методика наставе солфеђа I*, 1978; *Методика наставе солфеђа II*, 1983; *Методика солфеђа*, 1991; *Солфеђо – методски практикум*, 1998; *Методика музичке писмености*, 2000), Д. Радичева (*Двогласни диктати*, 1975; *Интонирање интервала*, 1976; *Трогласни и четворогласни диктати*, 1979; *Једногласни диктати*, 1987; *Методика комплементарне наставе солфеђа и теорије музике*, 2000; *Збирка двогласних, трогласних и четворогласних примера*, 2006), В. Миланковић (*Интонативна проблематика савремене мелодике у*

настави солфеђа, 1979; *Диктат – прилог синхронизацији аудитивног и визуелног у записивању музичког тока*, 1983), М. Васиљевић-Дробни (*Једногласни мелодијски диктат*, 1986; *Мелодика II*, 1999), И. Дробни (*Мелодика III*, 1995; *Хроматика и алтерације – избор етида из збирки бугарских аутора*, 2013), В. Кршић Секулић (*Корелација наставе солфеђа са инструменталном наставом*, 1990; *Клавир као наставно средство у педагогији солфеђа*, 1990; *Интонација – функционална многостраност тонова*, 2003), А. Олујић (*Развој хармонског слуха*, 2003), А. Олујић и В. Кршић Секулић (*Солфеђо кроз стилове 19. и 20. века*, први део, 1998), В. Јовановић (*Интонација за највиши степен музичког образовања*, 1997), Р. Штаткић (*Техничке вежбе за интонацију*, 2001), Г. Каран и Г. Маринковић (*Solfeggio I*, 2002; *Solfeggio II*, 2005), Ј. Беочанин (*Између грешке и инерције слуха у солфеђу*, 2008), С. Дабић (*Мелодијске етиде*, 2008), Ј. Јовчић (*Минијатуре за солфеђо*, 2010).

Српске публикације одабране су у односу на: постојање препоруке о примени дословног паралелизма између опажања и извођења, примену одломака из проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора, оригиналност у погледу приступу проширено-тоналној и атоналној музици, као и значај публикације услед њене шире употребе. Стране публикације детаљније су приказане у тези јер су мање познате домаћој стручној и научној јавности. У потпоглављу под називом „Третман проширене тоналности и атоналности у публикацијама за универзитетску наставу солфеђа и методiku наставе солфеђа страних аутора (стр. 78-160), приказане су доступне публикације иностраних педагога и груписане по земљама према следећем редоследу: Шведска, Совјетски Савез, Француска, Бугарска, Сједињене Америчке Државе, Пољска и Хрватска. Приложен редослед иностраних аутора према наведеним земљама њиховог порекла, односи се на хронологију публиковања књига и текстова. Најстарија књига која се односи на третман дословног паралелизма објављена је 1963. године у Шведској и њен аутор је Ј. Едлунд (стр. 78-86), а затим се, редом, нижу совјетске публикације: А. Љ. Островског (1970, стр. 87-92), Е. В. Давидове (1970, стр. 92-93), А. Г. Јусфина (1975, стр. 93-97), Г. С. Виноградова (1977, стр. 97-100), Ј. Н. Холопова (1985, стр. 100-112). Доступне и анализирани француске публикације припадају ауторима А. Веберу (1970, стр. 112-116) и Ж. Фејиу (1986, стр. 117-121). Бугарски аутори који су се бавили третманом дословног паралелизма у опажању и извођењу били су А. Диамандиев (1973, стр. 121-133) и К. Подимитров и З. Јонова-Тодорова (1988, стр. 134-136). На територији Сједињених Америчких Држава издвајају се аутори Р. Хердер (1973, стр. 137-145) и М. Фридмен (1990, стр. 146-154) са својим стратегијама савладавања савремене музике. Међу пољским публикацијама, кандидаткињи су биле доступне оне у коауторству М. Дјевулске, А. Франкчевича и К. Паловске (1978, стр. 154-155), и Ј. Ђелске и Ј. Кашицког (1989, стр. 156-160). Пољски аутори су, поред функционалног, сугерисали и интервалски начин мишљења приликом савладавања атоналних одломака. П. Ројко (2012, стр. 160) припада хрватским педагозима који су у свом раду примере намењене диктату користили и као примере за певање и обрнуто.

На крају другог дела дисертације, кандидаткиња прегледно, у виду табеле, сумира постојање дословног паралелизма у извођењу и опажању (и обрнуто) у српским (стр. 163) и иностраним (стр. 164) публикацијама за солфеђо и методiku наставе солфеђа, а у односу на заступљеност одломака из проширено-тоналне и атоналне музике српских и иностраних композитора, и нетерцних сазвучја и проширено-тоналних и атоналних дела

српских и наведених иностраних композитора. Даље истиче да, дословни паралелизам не би требало да буде само предлог и могућност, као што то јесте у анализираним српским и иностраним публикацијама, већ треба да буде обавезни приступ који ће битно утицати на увећање мултимодалних музичких представа, побољшање музичког слуха и задржавање музичких информација у дугорочној меморији (стр. 165). У дисертацији се примећује и да је мали број српских публикација које садрже нетерцна сазвучја, одломке из проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора и методичка решења за њихову поставку и тумачење. Кандидаткиња, такође, истиче да су у већини српских уџбеника и приручника заступљени инструктивни примери намењени певању, али не и записивању (музичком диктату), као и да у њима није заступљен атонални диктат (стр. 166). Најзад, комбинација слушног опажања, певања и свирања истог садржаја није истакнута као битан поступак ни у једној српској публикацији за солфеђо и методiku наставе солфеђа (стр. 167).

Трећи део дисертације назван је **Дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора** (стр. 168-189). У првом потпоглављу „Методички концепт дословног паралелизма у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора“ (стр. 168-176) образлаже се идеја о значају неговања српског савременог музичког стваралаштва у оквиру наставе солфеђа кроз третман дословног паралелизма – опажања (диктати у облику музичких допуњалки) и извођења. У односу на дидактичко-методичку целисходност са становишта наставе солфеђа, кандидаткиња је сачинила критеријуме за избор одломака из проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора, што је и наслов другог потпоглавља (стр. 177-181). У трећем потпоглављу разматрају се „Психолошке основе дословног паралелизма у опажању и извођењу“ (стр. 181-189), у којем се нарочито истиче значај мултимодалних представа и интеграције различитих чулних модалитета за памћење и развој слуха музичара.

Четврти, **методолошки део** дисертације (стр. 190-263), посвећен је истраживању које је за циљ имало испитивање утицаја настанка мултимодалних представа на побољшање музичког слуха студената. Изабрани наставни садржаји јесу одломци из проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора Педагошки експеримент (емпиријско истраживање) спроведен је на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (студијске групе Клавир, Хармоника, Гудачки инструменти, Флаута, Соло певање, Музика у медијима — III година) и на Факултету музичке уметности у Београду (Општа музичка педагогија, III година), у периоду од октобра 2010. до априла 2011. године. *Предмет* истраживања односи се на ефекат дословног паралелизма у слушном опажању и извођењу (односно, извођењу и опажању) на побољшање тачности у слушном опажању атоналних мелодија и нетерцних сазвучја, као и на ефекат дословног паралелизма на мотивацију студената за извођење проширено-тоналних и атоналних композиција (стр. 190). *Циљеви* истраживања јесу: испитивање утицаја дословног паралелизма у слушном опажању и извођењу на побољшање музичког слуха код студената треће године студија, тј. на последњој години учења солфеђа, као и испитивање евентуалне промене мотивације за извођење оваквих композиција под утицајем дословног паралелизма у слушном опажању и извођењу оних одломака које карактеришу проширена-тоналност и атоналност (стр. 191). Кандидаткиња је, у односу на постављене циљеве, прецизно поставила *зadatке* свог истраживања (укупно седам задатака) који се односе на наставне садржаје, одабрани узорак, извођачко искуство и сл. (стр. 191). *Прва*

хипотеза гласи да дословни паралелизам кроз опажање и извођење проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора доприноси не само обogaћењу фонда стабилних музичко-слушних представа, већ и побољшању музичког слуха исказаног кроз тачност у опажању непознатих инструктивних музичких садржаја (стр. 191-192). Друга *хипотеза* гласи да примена дословног паралелизма у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора побољшава мотивацију за њено извођење (стр. 192). Даље се наводе иницијални и финални упитник и иницијални и финални писмени тест као *мерни инструменти* (стр. 194), као и *узорак* истраживања (укупно 35 студената са ФМУ и ФИЛУМ-а, са Одсека за музичку уметност, стр. 198). Истраживање се заснивало на квалитативној и квантитативној методологији обраде података (стр. 202).

Уследио је, затим, детаљно описан експериментални програм (стр. 204-231), са зналачки и прецизно представљеним методичким концептом (пет одабраних одломака из композиција Милана Ристића, Александра Обрадовића, Војислава Илића, Рајка Максимовића и Војислава Вучковића). У оквиру *приказа и дискусије резултата* (стр. 232-263) уочавамо да је прва хипотеза само делимично доказана и да се само на варијабли хармонски слух испољио статистички значајан напредак, и то једино код експерименталне групе у Крагујевцу (у односу на контролну групу у истом граду). Друга хипотеза статистички није доказана, иако је анализа резултата показала да је експериментална група у Крагујевцу испољила преференцију за проширено-тоналну и атоналну музику српских композитора, те да је, највероватније услед природе студијских програма (већином је била састављена од студената са различитих извођачких одсека), била пријемчивија за обраду сложених музичких садржаја. Према наводима кандидаткиње, резултати педагошког експеримента у директној су вези са односом испитаника према проширено-тоналној и атоналној музици српских и иностраних композитора: овакви садржаји дијаметрално су различити од садржаја на које је већина популације навикла, те кандидаткиња закључује да би они били боље опажени и репродуковани уколико би били више заступљени у оквиру наставе солфеђа и других извођачких предмета. Најзад, кандидаткиња сматра да би концепт дословног паралелизма помогао у процесу бржег и лакшег савладавања извођења и опажања овакве врсте музике, али у периоду рада дужем од 15 седмица по тридесет минута. Уколико би студенти претходно искусили учење дијатонске (тоналне и модалне) музике кроз концепт дословног паралелизма у опажању и извођењу (и обрнуто), рад на проширеној тоналности и атоналности на чврстим представама о тонално-функционалним односима, био би знатно олакшан.

У оквиру **Закључних разматрања** (стр. 264-274) ауторка тумачи *научни значај* и истиче *доприносе*, као што су: интердисциплинарни приступ теми; значај третмана једног истог музичког садржаја кроз различите чулне модалитете; предлог новог концепта примене одломака из српског проширено-тоналног и атоналног стваралаштва, са одломцима који до сада нису били уврштени у књиге за солфеђо; објашњење психолошких основа концепта „дословни паралелизам у опажању и извођењу“; проширена су сазнања о бројним приступима проширено-тоналној и атоналној музици у универзитетској настави солфеђа, на основу анализе тешко набављених публикација из Шведске, Совјетског Савеза, Француске, Бугарске, Сједињених Америчких Држава, Пољске и Хрватске. Према наводима кандидаткиње, *импликације* дисертације су: потреба за већом заступљеношћу одломака из проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора у настави солфеђа; потреба за укључивањем пажљиво одабраних одломака

из српског стваралаштва у школске књиге за ниже нивое образовања; укључивање и истицање дословног паралелизма у опажању и извођењу у методским упутствима будућих уџбеника, приручника и практикума за солфеђо; стварање стабилних мултимодалних музичких представа у настави солфеђа на предуниверзитетским нивоима, пре свега на основношколском нивоу музичког образовања; обogaћивање педагошке литературе за високошколску наставу, потреба увођења атоналних диктата и нетерцијних сазвучја у градиво (применом диктата у облику музичких допуњалки). Према речима кандидаткиње, у будућим истраживањима би требало да се испита утицај дословног паралелизма у опажању и извођењу (и обрнуто) на успешност у опажању непознате тоналне музике, као и делотворност овог концепта на постигнућа ученика на нижим нивоима музичког образовања; проверити да ли би дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора утицао на побољшање музичког слуха код особа које карактерише пасивни апсолутни слух.

Оцена остварених резултата – образложење доприноса науци

Научни квалитети, резултати и допринос докторске дисертације мр Јелене Беочанин *Развој музичког слуха кроз дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора у оквиру програма наставе солфеђа* огледају се у следећем:

- У односу на научна сазнања у домену психологије, медицине, музикологије, опште и музичке педагогије, дидактике, солфеђа и методике наставе солфеђа, дисертација има интердисциплинарно теоријско-емпиријско и методолошко обележје
- По први пут су, у српској литератури за методiku наставе солфеђа, објашњене психолошке основе концепта „дословни паралелизам у опажању и извођењу“, тј. његова дидактичка целисходност, и то кроз објашњење мултимодалних музичких представа - третмана једног те истог музичког садржаја кроз различите чулне модалитете
- Допринос се огледа и у анализи постојећих приступа третману дословног паралелизма у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике у Србији у оквиру факултетске наставе солфеђа
- Проширена су сазнања о бројним приступима проширено-тоналној и атоналној музици у универзитетској настави солфеђа, на основу анализе тешко набављених публикација из Шведске, Совјетског Савеза, Француске, Бугарске, Сједињених Америчких Држава, Пољске и Хрватске. У дисертацији је, по први пут у српској литератури, представљен концепт рада у настави солфеђа заснован на музичкој теорији скупова (music set theory) кроз опис књиге америчког аутора М. Фридмена.
- Дисертација доноси другачији начин сагледавања педагошке праксе кроз приступ дословног паралелизма, чиме се утиче на повећавање мотивације студената, али и пружа могућност за концепцију будућих наставних програма за солфеђо на факултетском нивоу

- Допринос дисертације огледа се у упознавању студената са опусом српских композитора, увећањем мотивације студената за извођење проширено-тоналних и атоналних композиција српских аутора, како у облику садржаја намењених за певање, тако и оних за слушно опажање и записивање
- У истраживању је предложена методичка иновација – нови концепт примене одломака из српског проширено-тоналног и атоналног стваралаштва, са одломцима који до сада нису били уврштени у књиге за солфеђо
- Емпиријски је проверен третман дословног паралелизма, тј. његова делотворност на музички слух у настави са студентима завршне године учења солфеђа, кроз опажање и репродукцију непознатих (инструктивних) проширено-тоналних и атоналних садржаја
- Креиран је нов концепт хармонских импровизација на задати низ тонских висина (из оригиналних мелодија српских композитора) и диктата у облику музичке допуњалке у опажању проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора
- Научни допринос дисертације огледа се у развоју педагошко-методичке теорије и праксе, јер дизајн педагошког експеримента и добијени резултати пружају могућност за будућа истраживања и наставак бављења овом темом

Својом докторском дисертацијом мр Јелена Беочанин даје значајан допринос проучавању педагошке литературе и праксе у Србији. То је посебно занимљиво имајући у виду чињеницу да, после магистарског рада Вере Миланковић, одбрањеног на Факултету музичке уметности у Београду 1979. године, ниједан дипломски, специјалистички, магистарски, ни докторски рад, није у целини био посвећен третману музике проширене тоналности и атоналности у настави солфеђа. По први пут се у српској музичкој педагогији тумачи, анализира, термилолошки дефинише и систематизује појам дословног паралелизма, тј. извођења и опажања истог наставног садржаја који се у српској литератури за солфеђо и методiku наставе солфеђа ретко помиње. Докторска дисертација мр Јелене Беочанин резултат је оригиналног научног рада докторанда који се огледа у третману дословног паралелизма, а посебан значај дисертације огледа се у иновативном приступу методичкој теорији и пракси, тј. обогаћивању наставних садржаја проширено-тоналном и атоналном музиком на факултетском нивоу образовања, а са циљем подстицања националног и културног идентитета кроз наставу солфеђа.

Критички осврт на дисертацију (питања за дискусију)

1. Утемељавање „вештине опажања и извођења проширено-тоналне и атоналне музике“ у овој дисертацији наслућује се од тачке када у савременој настави солфеђа код нас започиње рад на опажању апсолутних висина. Да ли је могућа поставка темеља за развој музичког слуха у овом правцу у најранијој фази рада на музичкој писмености ученика (у најширем контексту) имајући у виду метод и визије Миограга Васиљевића?
2. У контексту рада термилолошки протумачити изразе: „слушна осетљивост“ (стр. 1) и „софистицирани степен осетљивости музичког слуха“ (стр. 237),

- слушна грешка (стр. 175), „доживљај тонске висине“ (стр. 2), „модалноспецифични приступ“ (Закључна раматрања“).
3. Концизно детерминисати идиом „дословни паралелизам“ у контексту дисертације, ако је могуће, и елементе тог идиома „дословни“ и „паралелизам“.
 4. У дисертацији су коришћени различити термини – „оригинална идеја“, „поставка“, „поступак“, „приступ“, „концепт“ – везани за „дословни паралелизам“. Који од њих тачно описује место и улогу дословног паралелизма у настави солфеђа?
 5. Да ли је, по Вашем мишљењу, важније стварање тоналних или атоналних музичких представа код студената и иначе?
 6. Пошто помињете несклад између композиционих техника примењених у појединим атоналним композицијама и психолошког устројства човека, сматрате ли да студенти (композиције, али и других одсека) у Србији у довољној мери добијају знања о психологији слушалаца, кроз наставу?
 7. У раду сте дефинисали мултимодалне музичке представе, а иначе се нисте бавили облашћу ритма. Да ли и музичке представе о ритму могу бити мултимодалне? Ако могу – који редослед би, по Вама, био препоручљив приликом обраде: извођење – слушно опажање, или слушно опажање – извођење?
 8. У раду наводите како је потребно осавременити наставну литературу за завршни степен учења солфеђа. Како би, по Вама, требало да изгледа идеалан уџбеник за тај ниво?
 9. У ком правцу би текло Ваше даље истраживање и на који начин бисте, а на основу добијених резултата, обогатили Ваша досадашња педагошка искуства, када је реч о дословном паралелизму?
 10. Имајући у виду Ваше искуство са оваквим дизајнирањем експеримента, да ли би колегама, које би га евентуално поновиле, препоручили неке измене и које?

Закључак комисије

На основу анализе и критичког сагледавања докторске дисертације *Развој музичког слуха кроз дословни паралелизам у опажању и извођењу проширено-тоналне и атоналне музике српских композитора у оквиру програма наставе солфеђа* кандидаткиње мр Јелене Беочанин, Комисија закључује да је аутор професионално и одговорно приступио теми и њеној реализацији у складу са постављеним циљевима и задацима. Комисија стога предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду да усвоји Извештај и донесе Одлуку о покретању процедуре за јавну одбрану докторске дисертације.

У Београду, 23.3.2016.

Комисија:

др МИЛЕНА ПЕТРОВИЋ, ванредни професор на Факултету музичке уметности, ментор

др ТИЈАНА МИРОВИЋ, доцент на Факултету музичке уметности, коментор

др ГОРДАНА КАРАН, редовни професор на Факултету музичке уметности, члан Комисије

др ЗОРАН БОЖАНИЋ, доцент на Факултету музичке уметности, члан Комисије

др СЛОБОДАН КОДЕЛА, ванредни професор на Факултету уметности у Нишу, члан Комисије